

УДК 342.9

O. V. Бондар

ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Ефективне функціонування морського транспорту є необхідною умовою становлення України як морської держави, сталого розвитку її транспортного комплексу та економіки в цілому. Географічне розташування України сприяє розвиткові її транспортного потенціалу, інтеграції у світову транспортну систему, насамперед як держави, що має можливість забезпечити транзитне перевезення вантажів через центр Європи найкоротшим шляхом. Від ефективності діяльності морського транспорту, рівня його технологічного та технічного оснащення, відповідності системи управління та розвитку інфраструктури сучасним міжнародним вимогам залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку. В той же час постає запровадження та розроблення доктрини публічних послуг загалом та адміністративних послуг зокрема у сфері морського транспорту.

На важливості дослідження адміністративних послуг наголошують у своїх працях такі провідні вчені України, як: В. Б. Авер'янов, К. К. Афанасьев, О. М. Бандурка, О. В. Джрафова, І. Б. Коліушко, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, Р. О. Куйбіда, О. П. Рябченко, В. І. Сіверін, В. П. Тимошук, М. М. Тищенко, А. О. Чемерис та інші. Зазначені праці є науковим фундаментом для подальшого дослідження в цьому напрямку.

Варто відмітити, що морський транспортний комплекс є багатофункціональною структурою, що задовольняє потреби національної економіки у транспортному забезпеченні. В цьому напрямку потрібне виокремлення основних видів адміністративних послуг у сфері морського транспорту, оскільки суб'єкти господарювання у досліджуваній сфері повинні бути не прохачами у відносинах з органами публічної адміністрації, а споживачами послуг.

В умовах сьогодення склалось так, що процедура надання адміністративних послуг характеризується багатьма недоліками, серед яких: на-

явність необґрутованих видів адміністративних послуг; подрібнення адміністративних послуг на окремі платні послуги; перекладання обов'язків адміністративних органів щодо збирання довідок, візування, погоджень тощо на приватних осіб; обмеженість днів та годин прийому громадян; проблеми доступу до інформації, необхідної для отримання адміністративних послуг; необґрутовано великі строки для надання окремих послуг; суперечливе правове регулювання та неналежне регулювання процедурних питань; фактичне зобов'язання приватних осіб отримувати супутні платні послуги, сплачувати «добровільні» внески. Проте головною вадою діяльності органів публічної адміністрації є ставлення до приватної особи як до прохача, орієнтація не на задоволення очікувань особи, а на формальне дотримання правил чи навіть зловживання ними. Тому найважливішим завданням доктрини адміністративних послуг є впровадження ставлення до приватної особи як до споживача/клієнта. Це передбачає орієнтацію на задоволення звернення приватної особи за кращими зразками аналогічних послуг у приватному секторі [1, с. 43–44].

У сучасних умовах перед органами публічної адміністрації постає завдання щодо ознайомлення суб'єктів господарювання із тими видами послуг, які ними надаються. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність класифікації зазначених послуг. Тільки чітка класифікація послуг сприятиме прозорості і відкритості їх надання, налагодженню та розширенню партнерських стосунків між владою (виконавчою, місцевим самоврядуванням, державними установами та організаціями) і недержавним сектором та підвищенню довіри населення до органів влади.

Для спрощення та уніфікації порядку надання адміністративних послуг суб'єктами публічної адміністрації у сфері морського транспорту необхідно дослідити насамперед теоретичні та законодавчі підстави класифікації адміністративних послуг. Таке визначення можливо зробити, виходячи з аналізу теоретичних положень про сутність критеріїв класифікації.

Так, Г. М. Писаренко виокремлює наступні підстави для класифікації адміністративних послуг, зокрема: 1) за змістом адміністративної діяльності щодо надання адміністративних послуг; 2) за рівнем встановлення повноважень щодо надання адміністративних послуг та правового регулювання процедури їх надання; 3) у залежності від форми їх реалізації; 4) за предметом (характером) питань, за розв'язанням яких звертаються особи до адміністративних органів [2, с. 3].

У свою чергу, В. І. Сіверін надав наступну класифікацію дозвільних послуг, а саме: 1) спрямованість загроз національним інтересам, безпеці осіб, суспільства та держави в усіх сферах життєдіяльності; 2) за рівнем встановлення повноважень щодо надання дозвільних послуг та правового регулювання процедури їх надання; 3) у залежності від форм їх реалізації; 4) за предметом питань, за розв'язанням яких звертаються особи до органів публічної адміністрації; 5) платністю; 6) в залежності

від суб'єкта публічної адміністрації; 7) за формою дозвільного документу, який видається [3, с. 7].

Крім того, дозвільні послуги В. І. Сіверін додатково класифікує залежно: 1) від терміну дії дозвільного документа на разові, з обмеженим терміном дії, з необмеженим терміном дії; 2) від процедури отримання на прості (видається на підставі представлених документів); складні (отриманню яких передує проведення експертиз, погоджень, обстежень тощо).

Із запропонованої класифікації можна зробити висновок, що основним критерієм виокремлення дозвільних послуг є загроза національним інтересам, безпеці осіб, суспільства та держави в усіх сферах життєдіяльності.

З приводу зазначеного слід навести позицію О. В. Джадарової щодо розуміння дозвільної діяльності та дозвільних послуг зокрема. Так, дозвільну діяльність О. В. Джадарова визначає як один з основних напрямів діяльності держави, і при цьому виділяє три підходи до її розуміння: по-перше, дозвільна діяльність, в широкому розумінні — це основна діяльність держави, яка реалізується уповноваженими на те органами шляхом закріплення певних правил поведінки в нормативно-правових актах, при цьому чітко визначаючи, що можна робити і яким чином; по-друге, дозвільна діяльність — це заснована на нормах права система правовідносин, які виникають з приводу здійснення державними органами, фізичними та юридичними особами діяльності, яка несе в собі потенційну небезпеку для життя, здоров'я людей, а також для навколошнього природного середовища, безпеки та інтересів держави; по-третє, дозвільна діяльність — це сукупність законодавчо закріплених адміністративних процедур, пов'язаних з наданням дозвільних документів на конкретний вид діяльності (або об'єкт), яка може бути потенційно небезпечною для життя, здоров'я людей, а також для навколошнього природного середовища, безпеки та інтересів держави [4, с. 236].

Крім того, заслуговує на увагу позиція О. В. Джадарової про доцільність існування саме «дозвільних послуг», а не «адміністративних», оскільки значення всіх послуг — отримання певного дозволу або документа дозвільного характеру, порядок отримання яких регулюється нормами адміністративного права [4].

Погоджуючись із вищевикладеним, ми вважаємо це перспективним напрямком наукових досліджень, але враховуючи, що на сьогодні діє Закон України «Про адміністративні послуги» та склалась усталена правозастосовча практика щодо використання категорії «адміністративна послуга», будемо виходити із цього поняття.

В. П. Тимощук пропонує наступну класифікацію адміністративних послуг. Так, за критерієм платності адміністративні послуги поділяються на платні й безоплатні для особи. Залежно від суб'єкта, який надає адміністративні послуги, їх можна поділити на державні адміністративні послуги і муніципальні адміністративні послуги. За рівнем встановлення

повноважень щодо надання адміністративних послуг та правового регулювання процедури їх надання: 1) адміністративні послуги з централізованим регулюванням; 2) адміністративні послуги з локальним регулюванням; 3) адміністративні послуги зі «змішаним» регулюванням. За змістом адміністративної діяльності щодо надання адміністративної послуги. Це зокрема, реєстрація, надання дозволу (ліцензії), сертифікація, атестація, верифікація, нострифікація, легалізація, встановлення статусу тощо.

У свою чергу, В. П. Тимощук наголошує на тому, що класифікувати адміністративні послуги можна за галузями законодавства, точніше, за предметом (характером) питань, за розв'язанням яких звертаються особи до адміністративних органів: господарські, соціальні, земельні, будівельно-комунальні, житлові та інші види адміністративних послуг [5, с. 125–126].

Слід також звернутись до напрацювань В. В. Петровки, який у своєму монографічному дослідженні «Надання адміністративних послуг в Україні: теорія і практика» [6] виділяє шість видів адміністративних послуг: 1) адміністративні послуги у сфері дозвільної діяльності; 2) адміністративні послуги у сфері забезпечення пожежної безпеки; 3) послуги у сфері ліцензування (ліцензійні адміністративні послуги); 4) послуги, пов'язані із державною реєстрацією (реєстраційні адміністративні послуги); 5) легалізаційні адміністративні послуги (легалізація актів, нострифікація, верифікація); 6) інформаційні адміністративні послуги. За критерієм наявності чи відсутності платності виділено два види послуг: платні та безоплатні.

В деякій мірі ми погоджуємося із запропонованою класифікацією, але в той же час хотілось би зазначити, що є спірним виокремлення в окрему групу — адміністративних послуг у сфері ліцензування, оскільки, спираючись на позицію О. В. Джрафової [4; 7] та ст. 3 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», ліцензія — є документом дозвільного характеру та охоплюється групою — адміністративних послуг у сфері дозвільної діяльності.

Отже, вважаємо, що слід говорити про ті класифікації адміністративних послуг або виокремлення певних їх видів, які мають практичне значення, тобто дають можливість давати рекомендації щодо покращення системи надання адміністративних послуг у певній досліджуваній сфері.

З метою виокремлення видів адміністративних послуг у сфері морського транспорту слід проаналізувати нормативно-правові акти у досліджуваній сфері.

Так, постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2014 р. № 300 «Про затвердження Положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті» закріплено, що Державна інспекція України з безпеки на морському та річковому транспорті (Укрморрічінспекція) є центральним органом виконавчої влади,

яка реалізує державну політику у сфері безпеки на морському та річковому транспорті.

Отже, Укрморрічінспекція України відповідно до покладених на неї завдань має право надавати наступні адміністративні послуги у сфері морського транспорту: 1) видає ліцензії на право провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів, багажу морським та річковим транспортом; 2) здійснює реєстрацію суден у Державному судновому реєстрі України та Судновій книзі України, видає відповідно до законодавства свідоцтво про право плавання під Державним прапором України (судновий патент), судновий білет, свідоцтва про виключення відповідних суден із зазначених Реестру та Судової книги (крім риболовних суден), інші суднові документи; 3) погоджує правила плавання маломірними суднами на водних об'єктах; 4) здійснює реєстрацію баз для стоянки маломірних суден; 5) здійснює видачу синопсиса судна; 6) реєструє лінії закордонного плавання; 7) видає дозволи суднам на захід до річкових портів України під прапорами держав, з якими не укладені міжнародні договори України про судноплавство на внутрішніх водних шляхах України; 8) видає посвідчення судноводія маломірного судна, торговельного судна, яке допущено до плавання судноплавними річковими внутрішніми водними шляхами України, а також посвідчення морського лоцмана, посвідчення річкового лоцмана, посвідчення лоцмана — оператора служби регулювання руху суден тощо.

В той же час, вищезазначені адміністративні послуги у сфері морського транспорту, які надаються Укрморрічінспекцією України, закріплени у ст. 16-3 Закону України «Про транспорт» [8], крім видачі ліцензії (копії, переоформлення, дубліката) та аннулювання ліцензії на провадження господарської діяльності за надання послуг з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів, багажу морським та річковим транспортом.

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне внести відповідні зміни до ст. 16-3 Закону України «Про транспорт», доповнити абзацами такого змісту:

«здійснює видачу ліцензії (копії, переоформлення, дубліката) та аннулювання ліцензії на провадження господарської діяльності за надання послуг з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів, багажу морським та річковим транспортом».

Крім того, з метою приведення норм діючого законодавства у відповідність до умов сьогодення потрібне закріplення в даній статті процедури надання адміністративних послуг, як

1) видача ліцензії (копії, переоформлення, дубліката) є платною адміністративною послугою, яка надається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері безпеки на морському і річковому транспорті;

2) видача посвідчення судноводія малого/маломірного судна, торговельного судна, яке допущено до плавання судноплавними річковими

внутрішніми водними шляхами України, посвідчення річкового лоцмана, підтвердження до посвідчення (свідоцтва) судноводія торговельного судна, яке допущено до плавання судноплавними річковими внутрішніми водними шляхами, свідоцтва на право управління судном для виробничих цілей (для прогулянкових цілей), службової книжки члена екіпажу торговельного судна, яке допущено до плавання судноплавними річковими внутрішніми водними шляхами України (підтвердження схваленого стажу роботи на суднах);

3) видача свідоцтва про реєстрацію баз для стоянки маломірних (малих) суден;

4) здійснення реєстрації ліній закордонного плавання.

У свою чергу, відповідно до Указу Президента України від 12.05.2011 № 581/2011 «Про Положення про Міністерство інфраструктури України» [9] Мінінфраструктури України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері морського і річкового транспорту. Варто вказати, що Мінінфраструктури України спрямовує свою діяльність на правове врегулювання процедури надання адміністративних послуг. Звернення до вищезазначеного акту Президента України дає підстави зробити висновок, що Мінінфраструктури України затверджує певні правила, інструкції, положення щодо процедури надання адміністративних послуг у сфері морського транспорту.

Крім того, Мінінфраструктури України видає дозвіл на захід у територіальні води України ядерному судну та надає «дозволи» на відведення землі та водного простору для торговельного мореплавства, будівництва або будь-якої роботи в зоні дії навігаційного обладнання і морських шляхів.

В той же час ст. 12 Кодексу торговельного мореплавства України [10] закріплює положення, що Мінінфраструктури України «погоджує» відведення землі та водного простору для торговельного мореплавства, а також для будівництва або виконання будь-яких робіт в зоні дії навігаційного обладнання і морських шляхів за наявності висновку Укрморрічінспекції України.

В даному випадку слід констатувати, що два нормативних акти по-різному тлумачать назvu документу дозвільного характеру адміністративної послуги у сфері морського транспорту. Оскільки Закон України від 06.09.2005 № 2806-IV «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [11] документом дозвільного характеру називає дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ, який дозвільний орган зобов'язаний видати суб'єкту господарювання у разі надання йому права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності та/або без наявності якого суб'єкт господарювання не може проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності.

Отже, вважаємо є потреба у приведенні норм діючого законодавства до єдиного термінологічного застосування даних понять, щоб не було

плутанини. З цього приводу хотілось би зазначити, що на сьогоднішній день діє Указ Президента України від 12.05.2011 № 581/2011 «Про Положення про Міністерство інфраструктури України» [9], який суперечить Закону України від 21.02.2014 № 742-VII «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» [12], яким було внесено доповнення до пунктів 9-1 і 9-2 ст. 116 Конституції України такого змісту:

«Кабінет Міністрів України: 9-1) утворює, реорганізовує та ліквідує відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади; 9-2) призначає на посади та звільняє з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України».

Виходячи із зазначеного, найближчим часом на виконання Конституції України є необхідним прийняти постанову Кабінету Міністрів України, якою затвердити «Положення про Міністерство інфраструктури України» із врахуванням зазначеного.

Аналіз норм Кодексу торговельного мореплавства України [10] надає можливість виокремити наступні адміністративні послуги у сфері морського транспорту, які надаються центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері безпеки на морському та річковому транспорті: 1) видача свідоцтва про тимчасове право плавання під Державним прапором України; 2) виключення судна з Державного суднового реєстру України з видачею свідоцтва про виключення судна з Державного суднового реєстру України та виключення судна з Судової книги України з видачею свідоцтва про виключення судна з Судової книги України; 3) тимчасове виключення судна з Державного суднового реєстру України чи Судової книги України з видачею свідоцтва про тимчасове виключення судна із Державного суднового реєстру або Судової книги України; 4) видача Синопсису; 5) видача сертифіката про нереєстрацію судна/недобудованого судна/, корпуса судна в Державному судновому реєстрі України; 6) видача свідоцтва про нанесення на судно постійного маркування, розпізнавального номера; 7) видача свідоцтва про право плавання під Державним прапором України (судновий патент), свідоцтва про право власності на судно та видача суднового білета; 8) видача свідоцтва про мінімальний склад екіпажу; 9) видача посвідчення морського лоцмана; 10) видача посвідчення лоцмана-оператора CPPC.

В той же час з метою уніфікації процедури надання адміністративних послуг у сфері морського транспорту потребує внесення змін і доповнень до Кодексу торговельного мореплавства України, в якому необхідно закріпити процедури надання вищезазначених адміністративних послуг.

Звернення до Закону України від 20.11.2012 № 5492-VI «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчуєть особу чи її спеціальний статус» [13] надає можливість виокремити наступну адміністративну послугу у сфері морського транспорту, як видача посвідчення особи моряка.

Враховуючи викладене, слід зробити проміжний висновок, що переважані види адміністративних послуг у сфері морського транспорту класифіковано за таким критерієм як рівень встановлення повноважень щодо надання адміністративних послуг у сфері морського транспорту та правове регулювання процедури їх надання. Тобто, в даному випадку ми маємо адміністративні послуги у сфері морського транспорту з централізованим регулюванням — це закони, акти Президента України, Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади.

Якщо взяти до уваги такий критерій класифікації адміністративних послуг у сфері морського транспорту як зміст адміністративної діяльності щодо надання адміністративних послуг у досліджувальній сфері, то варто вказати: 1) видача дозволів (свідоцтв, сертифікатів); 2) реєстрація з ведення реєстрів; 3) визнання певного статусу, права особи (видача посвідчення особи моряка).

За критерієм платності адміністративні послуги у сфері морського транспорту можна поділяти на платні й безоплатні. Говорячи про платність або безоплатність видачі (переоформлення, видача дубліката, анулювання) документа дозвільного характеру у сфері морського транспорту, варто відмітити, що дане питання врегульовано на рівні законів, а не приймається на розсуд посадової особи суб'єкта публічної адміністрації.

В залежності від суб'єкта публічної адміністрації, який надає адміністративні послуги у сфері морського транспорту, варто вказати: а) Міністерство інфраструктури України; б) Державна інспекція України з безпеки на морському та річковому транспорті; в) капітани морських та річкових портів України.

В цілому слід зробити наступні **висновки**. Для покращення діяльності з надання адміністративних послуг у сфері морського транспорту необхідно вжити низку заходів організаційного та правового характеру. Так, доцільним, на нашу думку, є розмежування діяльності органів, які займаються виробленням політики у сфері морського транспорту, та органів, які займаються власне поточним управлінням у сфері морського транспорту. Також необхідно виокремити категорії органів, які надають адміністративні послуги, та зосередити їхню увагу на якісному наданні адміністративних послуг у сфері морського транспорту. Крім того, концепція адміністративної реформи в Україні передбачає, що адміністративні послуги в органах виконавчої влади повинні надавати, насамперед, урядові органи державного управління, а інспекції та інші контролюючі органи не повинні надавати жодних платних послуг. В даному випадку вважаємо необхідним привести до норм діючого законодавства діяльність Укрморрічінспекції України, оскільки остання об'єднує в собі повноваження щодо реалізації державної політики у досліджуваній сфері, здійснення державного нагляду (контролю) та надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг у сфері морського та річкового транспорту.

Л і т е р а т у р а

1. Реформа публічної адміністрації в Україні : проекти концепції та законів / І. Коліушко, В. Тимошук. — К., 2005. — 192 с.
2. Писаренко Г. М. Адміністративні послуги в Україні: організаційно-правові аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Г. М. Писаренко. — О., 2006. — 20 с.
3. Сіверін В. І. Адміністративно-правові засади надання дозвільних послуг суб'єктами публічної адміністрації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Сіверін Володимир Іванович. — Х., 2010. — 193 с.
4. Джаярова Е. В. Сущность разрешительной деятельности государства : теоретические вопросы / Е. В. Джаярова // Социально-гуманитарный вестник Юга России. — 2012. — № 10–11. — С. 232–236.
5. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / авт.-упоряд. В. П. Тимошук. — К. : Факт, 2003. — 496 с.
6. Петровка В. В. Надання адміністративних послуг в Україні: теорія і практика : монографія / В. В. Петровка. — К. : Логос, 2014. — 214 с.
7. Джаярова Е. В. Правовое регулирование разрешительной деятельности в Украине и пути её усовершенствования / Е. В. Джаярова // Закон и жизнь (Legea si Viata). 2014. — № 2/3. — С. 10–13.
8. Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/232/94-%D0% B2%D1%80>.
9. Про Положення про Міністерство інфраструктури України : Указ Президента України від 12.05.2011 № 581/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/581/2011>.
10. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 № 176/95-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/176/95-%D0% B2%D1%80>.
11. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 06.09.2005 № 2806-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2806-15>.
12. Про відновлення дії окремих положень Конституції України : Закон України від 21.02.2014 № 742-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/742-18>.
13. Про єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчуєть особу чи її спеціальний статус : Закон України від 20.11.2012 № 5492-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/5492-17>.

А н о т а ц і я

Бондар О. В. Види адміністративних послуг у сфері морського транспорту. — Стаття.

У статті на підставі аналізу позицій вчених-адміністративістів та нормативно-правових актів, що регламентують відносини у сфері морського транспорту, виділені і досліджені види адміністративних послуг у сфері морського транспорту. Автором відзначено необхідність внесення змін і доповнень до норм чинного законодавства з метою покращення процедури надання адміністративних послуг у сфері морського транспорту.

Ключові слова: адміністративні послуги; морський транспорт; документ дозвільного характеру; суб'єкт публічної адміністрації.

Аннотация

Бондарь О. В. Виды административных услуг в сфере морского транспорта. — Статья.

В статье на основании анализа позиций учёных административного права и нормативно-правовых актов, регламентирующих отношения в сфере морского транспорта, выделены и исследованы виды административных услуг в сфере морского транспорта. Автором отмечена необходимость внесения изменений и дополнений к нормам действующего законодательства с целью улучшения процедуры предоставления административных услуг в сфере морского транспорта.

Ключевые слова: административные услуги; морской транспорт; документ разрешительного характера; субъект публичной администрации.

Summary

Bondar O. V. Types of administrative services in the field of maritime transport. — Article.

In the article on the basis of analysis of the positions of administrative law scholars and legal acts regulating relations in the field of maritime transport are highlighted and investigated types of administrative services in the field of maritime transport. The author notes the need for changes and additions to the norms of current legislation in order to improve the procedure of administrative services in the field of maritime transport.

Keywords: administrative services; maritime transport; document permits; the subject of public administration.